

Kesselaiu maastikukaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis

Tellija: Keskkonnaamet

Koostaja: Renno Nellis

Kesselaid. Foto: Renno Nellis

Läänemaa 2015

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja analüüs.....	4
1.1. Kaitseala moodustamise põhjendatus ja tüüp	4
1.2. Kaitse-eesmärgid	5
1.3. Tsoneering ja välispiir	6
1.4. Kaitsekord	6
1.5. Kaitse-eeskiri	8
1.6. Seletuskiri	9
2. Väinamere loodus- ja linnuala.....	10
Lisad	11
Lisa 1. Kesselaiu maastikukaitseala tsoneeringu ja kaitse-eesmärkide paiknemine	11
Lisa 2. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja täiendatud eelnõu	12
Lisa 3. Kesselaiu maastikukaitseala moodustamise täiendatud seletuskiri.	17
Lisa 4. Kesselaiu maastikukaitseala fotod.	31

Sissejuhatus

Kesselaiu maastikukaitseala asub Saare maakonnas Muhu vallas Kesse külas. Osa praegusest kaitsealast (Kesse pank ja mets 60 ha ulatuses) võeti kaitse alla juba 1938. aastal ja kogu saart hõlmav kaitseala moodustati 2004. aastal. Vastavalt looduskaitseseadusele kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja määрусega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord ning muudatakse natuke kaitseala välispiiri ja tsoneeringut.

Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu koostas Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regioon. Ekspertiisi esitatud maastikukaitseala pindala on 175,1 ha ja eelnõu kohaselt planeeritakse ühe sihtkaitsevööndi ja ühe piiranguvööndi moodustamist. Ekspertiisi käigus analüüsiti loodusväärtusi ning kavandatavate piiride ja piirangute vajalikkust ning otstarbekust.

Ekspert hinnangu koostamisel olid alusmaterjaliks:

- 1) Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu koos seletuskirjaga,
- 2) MapInfo formaadis L-EST 97 1 mm projektsioonis Eesti põhikaardi ja maakatastri viimase seisuga järgi digiteeritud Kesselaiu maastikukaitse tsoneering ja välispiir,
- 3) Kesselaiu maastikukaitseala Natura 2000 metsaelupaikade kaardikiht,
- 4) Eesti looduse infosüsteemi EELIS andmebaas (andmed seisuga august 2015),
- 5) looduskaitset reguleerivad õigusaktid,
- 6) maaüksuste piirid (seisuga aprill 2015).

Renno Nellis

7. septembril 2015

1. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja analüüs

1.1. Kaitseala moodustamise põhjendatus ja tüüp

Kesselaiu maastikukaitseala (edaspidi ka MKA) kuulub Eesti Natura alade nimestikku Väinamere loodus- ja linnuala koosseisus. Osa Kesselaiust võeti osaliselt kaitse alla juba 1938. aastal (Kesse pank ja mets 60 ha ulatuses) ja praegustes piirides 2004. aastal. Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Kesse panka ja seal paiknevat lookuusikut, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku. Kaitstakse mitmeid loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpe ja ohustatud linnu- ja taimeliike, kes on ühtlasi Eestis II ja III kaitsekategooria kaitsealused liigid.

Looduskaitseseaduse § 7 alusel on loodusobjektidel kaitse alla võtmise eelduseks selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Alal on olemas kaitse alla võtmise eeldused looduskaitseseaduse § 7 mõistes, kuna valdaval osal kaitseala maa-alast esinevad ohustatud ja haruldased Natura elupaigatüübid (peamiselt kadastikud 5130, kuivad niidud lubjarikkal niidul 6210, lood (alvarid) 6280* ja vanad loodusemetsad 9010*¹), alal esinevad mitmed kaitsealused ja ohustatud taim- ja linnuliigid. Samuti on Väinamere loodus- ja linnualal esinevate väärtuste kaitsmiseks Eesti riik võtnud rahvusvahelise kohustuse. Loodav kaitseala on vajalik Kesse panga ja saarel asuvate maastike säilitamiseks ja taastamiseks, kusjuures maastikel on ühtlasi suur esteetiline väärtus. Lisaks on maastikukaitsealal asuvate metsade kaitse sihtkaitsevööndi režiimiga vajalik selleks, et tagada Eestis minimaalselt vajalikud rangelt kaitstud metsade künnised loometsade osas (Lõhmus *et al* 2004²). Loetletud põhjustel on Kesselaiu MKA elupaikade kaitse oluline ka Eesti kontekstis.

Kaitstavate alade tüüpidest on sobivaim maastikukaitseala, sest looduskaitseseaduse § 28 lg 1 alusel moodustatakse maastikukaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Kesselaiul on väärtuslikud maastikud ja elupaigad (Kesse pank, Kesse küla, poolavatud kooslused, rannik ja metsad), kus on muuhulgas oluline maakasutuse reguleerimine ja väärtuste kaitseks sobib kaitstavate alade tüüpidest ka maastikukaitseala.

Maastikukaitseala nimeks sobib jätkuvalt ja ainult Kesselaiu maastikukaitseala, sest see on saare ja olemasoleva kaitseala nimi.

¹ Elupaigatüübi nimetuse järel on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

² Lõhmus *et al* 2004. Loss of old-growth, and the minimum need for strictly protected forests in Estonia. Ecological Bulletins 51: 401–411

1.2. Kaitse-eesmärgid

Kesselaiu MKA kaitse-eesmärk on kaitsta Kesse pank ja saarel paiknevat lookuusikut, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku. Kaitse-eesmärgid on üldiselt põhjendatud, sest kaitse-eeskirjas on nimetatud kõik alal esinevad elupaigad ja enamus ohustatud liikidest. Tavalisemate liikide, pms III kaitsekategooria liikide kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole vajalik või otstarbekas, kuna nende liikide kaitse tagatakse teiste liikide elupaikade ja elupaigatüüpide kaitse kaudu. III kaitsekategooria liike on alal registreeritud 12, kellest kaitse-eesmärgiks seatakse kolm linnudirektiivi I lisa linnuliiki.

Kaitse-eeskirjas ja seletuskirjas loetletakse kaitse-eesmärgidena elupaigatüüpe, mida Euroopa nõukogu direktiiv nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (nn loodusdirektiiv) nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on rannikulõukad 1150*, püsitaimestuga kivirannad 1220, merele avatud pankrannad 1230, rannaniidud 1630*, kadastikud 5130, kuivad niidud lubjarikkal mullal 6210*, lood (alvarid) 6280*, vanad loodusemetsad 9010*, vanad laialehised metsad 9020* ja puiskarjamaad 9070. Elupaigad on inventeeritud 2010. a ja 2012. a ning kõik kaitse-eesmärgidena loetletud elupaigad on alal reaalselt olemas ja seetõttu nende kaitse-eesmärgiks seadmine on põhjendatud.

Linnuliikidest on kaitse-eeskirja eelnõu alusel kaitse-eesmärgiks randtiir (*Sterna paradisaea*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja liivatüll (*Charadrius hiaticula*), kellest esimene on linnudirektiivi I lisa liik ja kõik on III kaitsekategooria linnuliigid. Lisaks neile tuleks kaitse-eesmärgiks lisada teised alal pesitsevad linnudirektiivi I lisa liigid. Need liigid on punaselg-õgi (*Lanius collurio*) ja vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), kellele on saarel palju sobivaid elupaiksid (kadastikud jt poolavatud kooslused) ja seetõttu saarele nõ tüüpilised linnuliigid ning kelle arvukus on kindlasti suurem kui on keskkonnaregistris registreeritud pesitsuskohti. Lisaks pesitseb saarel III kaitsekategooria linnuliik suitsupääsuke (*Hirundo rustica*), keda kaitse-eesmärgiks ei seata, kuna liik on Eestis väga arvukas ja pesitseb hoonetes, kus kaitse korraldamine ei ole otseselt vajalik (kehtib liigikaitse põhimõte).

Taimeliikidest on kaitse-eeskirja eelnõus eesmärgiks seatud kolme liigi ja nende elupaikade kaitse: kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*) ja müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*). Lisaks neile liikidele on alal registreeritud II kaitsekategooria liikidestlainjas põikkupar (*Plagiothecium undulatum*) ja punane tolmpea (*Cephalanthera rubra*), keda kaitse-eesmärgiks ei seata, kuna nimetatud liikide leviku- ja arvukusandmed pärinevad 1990ndatest. Lisas esinevad alal veel kuus III kaitsekategooria liiki: suur käopõll (*Listera ovata*), hall käpp (*Orchis militaris*), rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*) ja tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*). Nende taimeliikide kaitse on tagatud teiste kaitse-eesmärgiks seatud liikide elupaikade ja elupaigatüüpide kaitse kaudu.

1.3. Tsoneering ja välispiir

Välispiir ja kaitsevööndite piirid kulgevad mööda looduses ja kaardil jälgitavaid piire (rannajoon, maaüksuste piirid, olemasolev tee, looduslik järsak) ning kaitseala välispiir kulgeb piki rannajoont. Planeeritakse moodustada üks sihtkaitse- ja üks piiranguvöönd. Maastikukaitseala on tsoneeritud looduskaitsete väärtuste – Natura elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide – paiknemise alusel ja tsoneering on põhjendatud. Kaitseala maa-alast suuremal osal esinevad Natura elupaigatüübid, neist paljud on esmatähtsad elupaigatüübid (1150*, 1220, 1230, 1630*, 5130, 6210*, 6280*, 9010*, 9020* ja 9070). Seetõttu on MKA tsoneerimine põhjendatud, kus metsaelupaigad tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse ja poollooduslikud kooslused valdavalt piiranguvööndisse.

Projekteeritav MKA välispiir järgib üldiselt hetkel kehtiva kaitseala piiri, kuid see on vajalik kattuma viia põhikaardil märgitud rannajoonega. Tsoneeringut muudetakse võrreldes kehtiva kaitsekorraga vähe ja tehakse valdavalt väikseid piirikorrekture.

Käesoleva ekspertiisi koostaja teeb ettepaneku muuta kaitseala tsoneeringut ainult ühes kohas. Sihtkaitsevööndisse planeeritakse kaasata maaüksused 47801:006:0151 (Kessu tulepaak 802) ja 47801:006:0064 (Kessu tulepaak 801), kus asuvad kaks meremärki (tulepaagid). Meremärgid on ehitatud 1953. ja 2000. aastal. Vastavalt kaitse-eeskirja eelnõule on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd ja tehnovõrgu rajatiste püstitamine. Kuna tulepaakide rekonstrueerimine või uuendamine või lisahoonete rajamine on tulevikus vajalik, siis tuleks need väiksed maaüksused (kokku 0,06 ha) arvata piiranguvööndisse.

Ekspertiisi koostaja piirimuudatuse ettepanekuga kaitseala tsoneering ja kaitse-eesmärkide paiknemine on näidatud [lisas 1](#).

1.4. Kaitsekord

Piirangute kehtestamise või leevenduste tegemise vajadust käsitletakse iga kaitse-eeskirjas nimetatud tegevuse kohta eraldi sh inimeste liikumise reguleerimine, telkimine ja lõkke tegemine, sõidukitega sõitmine, jahipidamine, majandustegevus, ehitustegevus ning raiategevus.

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Inimeste liikumist ei ole piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ette valmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevustel, näiteks koosluste hooldustööde käigus. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seaksid ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad jne). Kaitsealal on praegu kaks telkimisala ja lõkkekohta.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga sõitmine on lubatud teedel ja radadel. Väljaspool teed sõitmine ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning metsamajandus- ja põllumajandustöödel. Sõidukiga sõitmise lubamine ainult teedel on õigustatud, sest sõitmine väljaspool teid võib põhjustada kaitsealuste taimeliikide tallamist, kaitsealuste elupaigatüüpide pinnase ja taimestiku kahjustamist või linnuliikide häirimist.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine v.a linnujaht. Linnujaht peab olema keelatud, sest Kesselaiu maastikukaitseala kuulub Natura 2000 võrgustiku linnualade hulka Väinamere linnuala koosseisus. Linnualadel ei tohiks linnujahti lubada, sest mereäärsed linnualad on loodud valdavalt rändeage linnustiku kaitseks. Kesselaiul ei ole suurt linnujahi survet ja huvi, kuid sellest hoolimata ei ole põhjendatud Natura linnualal rändeperioodil peatuvate lindude jaht. Ulukite jaht on lubatud, et vajadusel vähendada metssigade arvukust saarel.

Kaitsealal on lubatud kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine ettevalmistatud kohas ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekuta väljaspool selleks ettenähtud kohta pole lubatud, et vältida elustiku häirimist juhuslikes kohtades. Kaitsealal on olemas matkarada, infotahvlid ja telkimisplatsid. Saarel käivad suve jooksul tõenäoliselt mitusada külalist.

Sihtkaitsevööndis on kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis ainult sellist majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Majandustegevus ja loodusvarade kasutamise mittelubamine on vajalik maastikukaitseala kaitse-eesmärkide ja väärtuste säilitamiseks. Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus; koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile; poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikud hooldus- ja taastamistööd; tehnovõrgu rajatise rajamine; tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala

tarbeks, kusjuures kaitseala tarbeks on lubatud ehitisi püstitada ka ehituskeeluvööndis; olemasolevate ehitiste hooldustööd ja adru varumine.

Sihtkaitsevööndis on vajalik poollooduslike koosluste hooldamine, kuna hooldamata niidud võsastuvad ning poollooduslikke kooslusi hooldamata pole võimalik täita kohustust tagada kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpide soodne seisund. Sihtkaitsevööndi poollooduslike koosluste hooldamisel tuleb välistada kariloomade liikumine vanas loodusmetsas 9010* ja vanas laialehises metsas 9020*, sest nende elupaikade karjatamine ei ole vajalik ja hoopis kahjustab elupaiga seisundit. 2015. aasta augustis oli saare lõunaosas asuvas kuusikus palju veiste käiguradasid ja väljaheiteid, kuid vana loodusmetsa karjatamine ei ole vajalik ja ligipääs elupaika tuleb välistada karjaia ehitamisega. Seeläbi saab suunata suurema karjatamiskoormuse saare põhjaosas asuvatele niitudele, mis on suures osas kinni kasvamas/kasvanud.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, kusjuures kaitseala tarbeks on lubatud ehitisi püstitada ka ehituskeeluvööndis ja lubatud on veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, uute veekogude rajamine ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Nende tegevuste lubamine pole võimalik, ilma et see kahjustaks kaitsealal esinevaid ja kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpe ning kaitstavate liikide elupaiku ja kasvukohtasid.

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, uute veekogude rajamine ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Nende tegevuste lubamine pole võimalik, ilma et see kahjustaks kaitsealal esinevaid ja kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpe ning kaitstavate liikide elupaiku ja kasvukohtasid. Piiranguvööndis on keelatud uuendusraie, et tagada maastikuilme säilimine ja vajadus uuendusraiate tegemiseks on väike, sest metsana käsitletavaid alasid on piiranguvööndis vähe ja seal valdavaid poollooduslikke kooslusi taastatakse vajadusel kujundusraiate abil. Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Kaitseala valitseja võib seada raie tegemisele ajalisi piiranguid, mis on vajalikud koosluse või sellesse kuuluva kaitsealuse liigi säilimiseks ja elutingimuste parandamiseks.

1.5. Kaitse-eeskiri

Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu on kooskõlas õigusaktidega ning vastab kehtivatele normtehnilistele reeglitele. Käesoleva ekspertiisi raames kontrolliti kaitse-eeskirja vastavust looduskaitseaduse § 12 lg 2, § 14, § 30 ja § 31 ning Looduskaitse arengukava

aastani 2020 eesmärkidele. Kaitse-eeskiri vastas üldiselt looduskaitseseaduses sätestatule, kuid kaitse-eeskirjas tuleb käsitleda uuendusraiate keelamist piiranguvööndis (LKS § 31 ainus käsitlemata tegevus). Kaitse-eeskirja ja planeeritud kaitsekorra rakendamine on vajalik Looduskaitse arengukava eesmärgi nr 2 täitmiseks (liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna).

Käesoleva ekspertiisi raames täiendatud kaitse-eeskirja eelnõu on esitatud [lisas 2](#). Ekspertiisi koostajal on käesolevas ja eelnevates peatükkides esitatud ettepanekutest lähtuvalt järgmised ettepanekud kaitse-eeskirja muutmiseks:

1. § 1 lg 1 p 4 tuleks täiendada teiste linnudirektiivi I lisa liikidega (täiendus allajoonitud kirjas), sest need liigid on saarele ja seal leiduvatele elupaikadele tüüpilised linnuliigid: *kaitsealuseid liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on randtiir (Sterna paradisaea), punaselg-õgija (Lanius collurio) ja vööt-pöösälind (Sylvia nisoria);*
2. § 1 lg 1 p 5 tuleks liita punktiga 6, sest linnudirektiivi II lisa liikide elupaikade kaitseks ei pea moodustama spetsiaalseid kaitsealasid ja kuna punajalg-tilder on III kaitsekategooria liik, siis tuleks lisada liik lisada teiste kaitsealuste ja ohustatud liikide loetelusse.
3. § 6 p 6 viidi vastavusse viimase looduskaitseseaduse muudatusega nimetatud punkti sõnastuses: lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda.
4. § 6 p 7 viidi vastavusse viimase looduskaitseseaduse muudatusega (täiendus allajoonitud kirjas): *rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või esitada ehitusteatist.*

1.6. Seletuskiri

Täiendatud seletuskiri on käesoleva ekspertiisi [lisas 3](#). Seletuskirja tehti täiendused vastavalt kaitse-eeskirja ja tsoneeringu muudatustele.

2. Väinamere loodus- ja linnuala

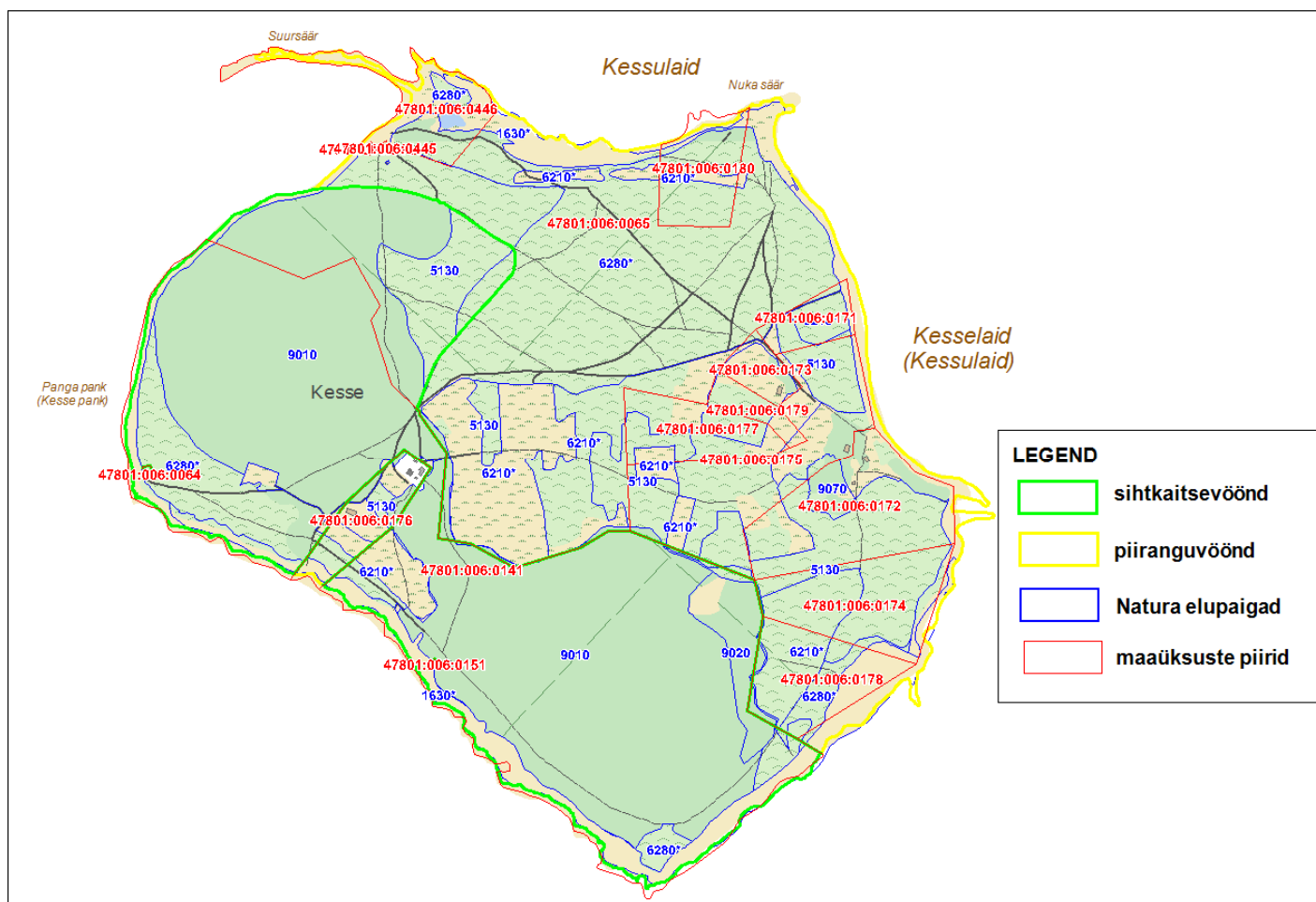
Kesselaiu maastikukaitseala on ühtlasi Väinamere loodusala (kood EE0040002) ja Väinamere linnuala (EE0040001) koosseisus. Seoses Kesselaiu maastikukaitseala piirimuudatusega ei muutu Väinamere loodus- ja linnuala piir.

Eraldi Kesselaiu linnuala moodustamine ei ole vajalik, kuna alal pesitsevaid väikesearvuliselt ainult üksikud linnudirektiivi I lisa liigid ja need ei täidaks enam tähtsa linnuala kriteeriume (tähtsad linnualad olid Natura linnualade moodustamise aluseks).

Kesselaiu loodusala moodustamist võib kaaluda, juhul kui see muudab ala kaitsekorralduse, väärtuste seisundi jälgimise või rahvusvahelise raporteerimise optimaalsemaks ja selgemaks. Hetkel oleks kasutegur eelkõige lihtsustamaks Väinamere loodusala siseriikliku kaitsekorralduse planeerimist, kuid see ei mõjuta rahvusvahelist kaitsekohustust ja suured loodusalaad koosnevadki mitmest siseriiklikult erinevast kaitstavast alast.

Lisad

Lisa 1. Kesselaiu maastikukaitseala tsoneeringu ja kaitse-eesmärkide paiknemine

Lisa 2. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja täiendatud eelnõu

VABARIIGI VALITSUS

M Ä Ä R U S

Tallinn

Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskiri¹

Määrus kehtestatakse looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eesmärk

(1) Kesselaiu maastikukaitseala² (edaspidi *kaitseala*) eesmärk on kaitsta:

1) Kesse panka ja seal paiknevat lookuusikut, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku;

2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on rannikulõukad (1150*)³, püsitaimestuga kivirannad (1220), merele avatud pankrannad (1230), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), lood (alvarid – 6280*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja puiskarjamaad (9070);

3) kaitsealust liiki, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ nimetab II lisas, ja selle elupaiku. See on kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*);

4) kaitsealuseid liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on randtiir (*Sterna paradisaea*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*) ja vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*);

5) ohustatud ja haruldasi liike ning nende elupaiku. Need on kärbesõis (*Ophrys insectifera*), müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja liivatüll (*Charadrius hiaticula*).

(2) Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele üheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

(3) Kaitsealal tuleb arvestada looduskaitseseaduses sätestatud piiranguid käesolevas määruses ettenähtud erisustega.

§ 2. Kaitseala asukoht

(1) Kaitseala asub Saare maakonnas Muhu vallas Kesse külas.

(2) Kaitseala välis- ja vööndite piir on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

§ 4. Kaitse alla võtmise ja piirangute põhjendused

Määruse seletuskirjas⁵ on esitatud põhjendused:

- 1) kaitse alla võtmise eesmärkide vastavuse kohta kaitse alla võtmise eeldustele;
- 2) loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekuse kohta;
- 3) kaitstava loodusobjekti tüübi valiku kohta;
- 4) kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piiri kulgemise kohta;
- 5) kaitsekorra kohta.

2. peatükk KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 5. Lubatud tegevus

(1) Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal.

(2) Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ette valmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel.

(3) Kaitsealal on lubatud jahipidamine v.a linnujaht.

(4) Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga sõitmine on lubatud teedel ja radadel. Väljaspool teed sõitmine ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning metsamajandus- ja põllumajandustöödel.

(5) Kaitsealal on lubatud kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine ettevalmistatud kohas ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

§ 6. Keelatud tegevus

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid;
- 3) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
- 4) anda projekteerimistingimusi;
- 5) anda ehitusluba;
- 6) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;;
- 7) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või esitada ehitusteatist;

8) jahiulukeid lisaööta.

§ 7. Tegevuse koostöölastamine

(1) Kaitseala valitseja ei koostöölasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga koostöölastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

3. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§ 8. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on Kesselaiu sihtkaitsevöönd.

§ 9. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduslike ja poollooduslike koosluste, kaitstavate liikide ning nende elupaikade kaitse ning koosluste mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 10. Lubatud tegevus

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:

- 1) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus;
- 2) koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile;
- 3) poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikud hooldus- ja taastamistööd;
- 4) tehnovõrgu rajatise püstitamine;
- 5) tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks, kusjuures kaitseala tarbeks on lubatud ehitisi püstitada ka ehituskeeluvööndis;
- 6) olemasolevate ehitiste hooldustööd;
- 7) adru varumine.

§ 11. Keelatud tegevus

Sihtkaitsevööndis on keelatud, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisustega:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine.

§ 12. Vajalik tegevus

Sihtkaitsevööndis poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine või raadamine.

4. peatükk

PIIRANGUVÖÖND

§ 13. Piiranguvööndi määratlus

(1) Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.

(2) Kaitsealal on Kesselaiu piiranguvöönd.

§ 14. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse, kaitstavate liikide ja nende elupaikade kaitse ning maastikuilme säilitamine.

§ 15. Lubatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisustega.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud:

1) ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, kusjuures kaitseala tarbeks on lubatud ehitisi püstitada ka ehituskeeluvööndis;

2) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;

3) häil- ja aegjätkne raie, kusjuures säilitada tuleb koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus ning kaitseala valitsejal on õigus kehtestada ajalisi piiranguid.

§ 16. Keelatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on keelatud:

1) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;

2) uue maaparandussüsteemi rajamine;

3) maavara kaevandamine;

4) uute veekogude rajamine;

5) biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine.

(2) Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt.

Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.

§ 17. Vajalik tegevus

Piiranguvööndis poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine või raadamine.

5. peatükk

LÕPPSÄTTED

§ 18. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

§ 19. Määruse kehtetuks tunnistamine

Vabariigi Valitsuse 5. mai 2004. a määrus nr 184 „Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirj” tunnistatakse kehtetuks.

§ 20. Määruse muutmine

Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” lisas esitatud kaart „Väinamere 3” asendatakse käesoleva määruse lisas esitatud kaardiga.

§ 21. Menetluse läbiviimine

Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskirja kehtestamise menetlus viidi läbi keskkonnaministri xxx käskkirjaga algatatud haldusmenetluses, mille ülevaade koos ärakuulamise tulemusega on esitatud käesoleva määruse seletuskirjas.

§ 22. Vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse haldusmenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist.

¹ EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

² Kaitseala on moodustatud Vabariigi Valitsuse 10. novembri 1938. a otsusega nr 816 „Vabariigi Valitsuse otsus 10. novembrist 1938 maalade looduskaitse alla võtmise kohta” kaitse alla võetud Kesselaiu panga ja selle läheduses oleva maa-ala (60 ha suurune mets) põhjal. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korraldusest nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj” lisa 1 punkti 1 alapunktist 66 hõlmab kaitseala Väinamere linnuala ja punkti 2 alapunktist 517 hõlmab kaitseala Väinamere loodusala, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

³ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

⁴ Kaitseala välis- ja vööndite piir on kantud määruse lisas esitatud kaardile, mille koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid. Kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris (register.keskkonnainfo.ee) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

⁵ Seletuskirjaga saab tutvuda Keskkonnaministeeriumi veebilehel www.envir.ee.

Taavi Rõivas
Peaminister

Marko Pomerants
Keskkonnaminister

Heiki Loot
Riigisekretär

Lisa 3. Kesselaiu maastikukaitseala moodustamise täiendatud seletuskiri.

Vabariigi Valitsuse määruse „Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning korrigeeritakse kaitseala piire.

Kaitseala paikneb Saare maakonnas Muhu vallas Kesse külas.

Kesselaiu maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 1938. aastast, kui Vabariigi Valitsus 10. novembri 1938. a otsusega nr 816 „Vabariigi Valitsuse otsus 10. novembrist 1938 maalade looduskaitse alla võtmise kohta” võeti kaitse alla Kesselaiu pank ja selle läheduses olev maa-ala (60 ha suurune mets). Selle põhjal moodustati 2004. aastal Kesselaiu maastikukaitseala, mille kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitas Vabariigi Valitsus 5. mai 2004. a määrusega nr 184 „Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning korrigeeritakse kaitstava ala piire. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide kaitse. Kaitseala hõlmab Natura võrgustikku kuuluv Väinamere loodusala ja Väinamere linnuala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees (tel 452 7764, e-post kadri.paomees@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee), eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Kristina Parnaul-Ollik (tel 521 5500, e-post kristina.parnaul@mail.ee), eksperdihinnangu on andnud XXX. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Kesse pank ja saarel paiknevat lookuusikut, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku.

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on rannikulõukad (1150*)³, püsitaimestuga kivirannad (1220), merele avatud pankrannad (1230), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal

(6210*), lood (alvarid – 6280*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), puiskarjamaad (9070). Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Kaitstakse ka liigi elupaiku, mida loodusdirektiiv nimetab II lisas. See liik on kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*).

Kaitstakse liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas, ja selle elupaiku. Need liigid on randtiir (*Sterna paradisaea*) ja võöt-põõsalind (*Sylvia nisoria*). Lisaks kaitstakse ohustatud ja haruldasi liike ja nende elupaiku. Need on kärbesõis (*Ophrys insectifera*), müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja liivatüll (*Charadrius hiaticula*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse alla võtmise eeldusteks on ohustatus, haruldus, tüüpilisus ja esteetiline väärtus.

Kesselaiu maastikukaitseala esteetiliseks väärtuseks on pankrannik, kaunid niidu- ja metsamassiivid, maastike ja koosluste mitmekesisus ning liigirohkus.

Ohustatud rannikelupaigatüübid rannikulõukad (1150*), püsitaimestuga kivirannad (1220), merele avatud pankrannad (1230) ja rannaniidud (1630*) on eriti tundlikud merereostuse suhtes. Samas on just rannikelupaigad olulised elustiku, sh linnustiku rohkuse ja mitmekesisuse poolest. Rannikelupaiku ja sealset linnustikku kaitstakse rahvusvaheliselt lisaks loodusdirektiivile veel linnudirektiiviga. Rannikelupaikadest on rannaniidud ka haruldane poollooduslik kooslus. Lisaks on valdava osa loetletud elupaikade üheks põhiliseks levimise kohaks Lääne-Eesti ning sinne rannik.

Ohustatud ja haruldased poollooduslikud elupaigatüübid on peale rannaniitude (1630*) veel kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), lood (6280*) ja puiskarjamaad (9070). Kunagi laialt levinud poollooduslikud kooslused on majandamisest väljalangemise tõttu muutunud haruldaseks. Pärandkoosluste Kaitse Ühingu (PKÜ) ja ametliku hooldustoetuse kõlblike poollooduslike alade andmebaasi põhjal leidub Eestis rannaniite 22 700 ha, kadastikke 4000 ha, kuivi niite lubjarikkal mullal 7250 ha, looniite 19 800 ha ja puiskarjamaid 4700 ha. Eriti ohustatud poollooduslikud elupaigatüübid on looniidud ehk lood. Loopealsed on kogu maailmas väga piiratud levikuga, mis teeb nad globaalselt haruldasteks ja seetõttu ka erilist kaitset vajavateks kooslusteks. Lisaks Eestile leidub loopealseid arvestataval hulgal veel vaid Rootsi suurtel saartel, eelkõige Ölandil ja Ojamaal.

Haruldased ja ohustatud looduslikud metsakooslused vanad loodusmetsad (9010*) ja vanad laialehised metsad (9020*) on ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning märgitud seal esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel osas on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Vanad loodusmetsad (9010*) on inimõjuta või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus, levinud on need Soomes ja Rootsis. Vanad

laiaalehised metsad (9020*) kui üleminek läänetaiga ja nemoraalsete metsade vahel on Eestis haruldane elupaigatüüp, kuna seda leidub võrdlemisi väikeste laikudena piiratud aladel. Levinud Soome lõunaosas ja Rootsis boreaalse valdkonna hemiboreaalses alavaldkonnas. Looduslikud metsakooslused on elupaigaks väga paljudele ohustatud ja haruldastele liikidele, mistõttu looduse mitmekesisuse kaitse seisukohalt on oluline rangelt kaitstavate metsade võrgustiku ja selle puhveralade olemasolu (Eesti metsanduse arengukava aastani 2020). Enim ohustavad loodusmetsi raiumine ning kuivendamine.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on Eesti ja Euroopa kõige suuremate õitega orhideeliik ja ühtlasi Eesti üks suuremaõielisemaid taimi. Kaunis kuldking on levinud hajusalt üle Eesti. Vähem kohtab teda Lõuna-Eestis ja Ida-Virumaal. Kaunis kuldking kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohulähedane liik. Kuldking on Eestis põhiliselt metsataim, kuid kasvab ka niitudel, puisniitudel ja kadastikes. Metsataimena ohustab kaunist kuldkinga enim metsaraie, eelkõige sellised raieviisid, millega rikutakse mullapinda. Niitudel kasvavaid taimi ohustab enim võsastumine. Viimasel ajal on täheldatud kauni kuldkinga arvukuse vähenemist. Näiteks 2007. aastal tehtud üleriigilise kauni kuldkinga inventuuri käigus ei leitud kauni kuldkinga isendeid ligikaudu veerandis varem registreeritud leiukohtades (Kull, T.; Tuulik, T. 2002; Kauni kuldkinga kaitse tegevuskava).

Kärbesõis (*Orphys insectifera*) on Eestis oma levila kirdepiiril ning siin levinud rohkem läänesaartel ja Loode-Eestis, vähem Lääne- ja Põhja-Eestis ning Võrtsjärvest ida pool. Eelistab lubjarikkaid lagedamaid ja niiskemaid kasvukohti, kuid võib kasvada ka päris kuivadel looniitudel. Kärbesõis on II kaitsekategooria liik, mille seisundit on Eesti punase nimestiku (2008) järgi hinnatud ohulähedaseks. Viimase 40 aastaga on liigi areaal käpaliste sugukonna (*Orchidaceae*) kaitse tegevuskava andmetel Eestis kahanenud 23% võrra. Peamised ohutegurid on avakoosluste kadumine ja veerežiimi muutused. Liigi üldlevila jääb Euroopa kesk- ja lääneossa ning osaareaalina Skandinaaviasse. Viimase kirdeserv ulatubki Eestisse.

Müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*) on sõnajalgtaim, mis on levinud peamiselt Lääne-Eesti saartel ja mandri loodeosas. Müür-raunjalg kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Müür-raunjalg kasvab peamiselt paepragudes. Liigile on suurimad ohutegurid häirimine, tallamine ja kaevandamine (eElurikkuse andmebaas; Kukk, T. & Kull, T., 2005).

Randtiir (*Sterna paradisaea*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuväline liik ja on arvatud looduskaitseseaduse alusel III kaitsekategooria liikide hulka. Tiirud on koloniaalsed liigid, kes pesitsevad peamiselt Lääne-Eesti laidudel ja rannikul, harvem sisemaa veekogude ääres. Tiirude arvukus on viimastel aastatel püsinud üsna muutumatuna. Praegu on randtiiru arvukuseks hinnatud 7000–10 000 paari. Üheks suurimaks tiire ohustavaks teguriks on häirimine. Lisaks häirimisele on tiirudele suureks ohuks ka röövloomad (Elts, J., et al 2009; eElurikkuse andmebaas).

Punajalg-tilder (*Tringa totanus*) on Eesti randadel tavaline ning sisemaal soodes ja luhtadel väiksearvuline haudelind. Punajalg-tilder on III kaitsekategooria ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohuväline liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 3000–6000 punajalg-tildri paari ja arvukuse trend on mõõdukas languses. Peamine ohutegur on elupaikade kvaliteedi langus ja röövlus. Õhus varitsevad suured röövlinnud, põhiliselt

kullilised. Maapinnal ohustavad punajalg-tildrit rebane ja väikekiskjad, kelle saagiks võib ta ise, munad või noorlinnud langeda. Haritavatel heinamaadel ja niitudel võib tema pesa hävida ka inimtegevuse tagajärjel: niitmine, karjatamine vms (Elts, J., *et al* 2013).

Liivatüll (*Charadrius hiaticula*) on Eestis üks arvukamaid kurvitsalisi mereranniku haudelindude seas. Liik pesitseb liivastel ja kivistel randadel, saartel, laidudel ning intensiivselt karjatatavail madala muruga rannaniitudel. Praegu arvatakse meil pesitsevat 2000–4000 paari, mis on aga ligi kaks korda vähem kui poole sajandi eest. Liivatüll on III kaitsekategooria liik, mille seisundit on Eesti punase nimestiku (2008) järgi hinnatud ohulähedaseks. Maailmas on liivatüll levinud ümber põhjapooluse, pesitsedes Euraasia ja Põhja-Ameerika tundra- ja taigavööndi veekogude ääres ja mererannikutel, samuti Kaukaasias. Euroopas on lõunapoolseim levikupiir Põhja-Prantsusmaa. Talvitusala ulatub Euroopast kuni Aafrikani. Lõunapoolsed pesitsejad on paigallinnud. Euroopas pesitseb 120 000 – 220 000 paari ja talvitub umbes 60 000 liivatüllil.

Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) on Eestis suhteliselt arvukas pesitseja kadastikes ja mosaiikses kultuurmaastikus, vähem pesitseb soodes, lageraielankidel ja mujal. Liigi arvukus on 40 000 – 60 000 paari, kuid liigi arvukus on pikaajaliselt langemas (Elts, J., *et al* 2013). Liik on III kaitsekategooria liik, mis on Eesti punase nimestiku (2008) alusel ohuväline liik. Punaselg-õgija pesitseb suuremas osas Euroopast ja Aasia lääneosas, talvitusala on lõuna-Aafrikas.

Vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) on Eestis vähearvukas pesitseja kadastikes, siirdej madalsoodel ja hõredates põõstikes. Liigi arvukus on 5000 – 10 000 paari ja arvukus on aastakümneid järjest vähenenud (Elts, J., *et al* 2013). Liivatüll on III kaitsekategooria liik, mille seisundit on Eesti punase nimestiku (2008) järgi hinnatud ohuväliseks. Vööt-põõsalind pesitseb ida- ja kesk-Euroopas ning lääne-Aasias, talvitusala on ida-Aafrikas.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kesselaiu maastikukaitseala on kaitse all alates 1938. aastast. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline eeskätt loodusdirektiivi elupaigatüüpide kaitse eesmärgil, samuti kauni kuldkinga, kärbesõie, müür-raunjala, randtiiru, punajalg-tildri ja liivatüllil elupaikade kaitse eesmärgil. Keskkonnastrateegia 2030 eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse vallas liikide elujõuliste populatsioonide säilitamiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine. Kesselaiu maastikukaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on ühtlasi Väinamere loodusala ja linnuala koosseisus Natura 2000 võrgustikku kuuluva alaga.

Kesselaiu maastikukaitseala eesmärk on kaitsta Kesse pank ja seal paiknevat lookuusikut, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku; loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe rannikulõukad (1150*), püsitaimestuga kivirannad (1220), merele avatud pankrannad (1230), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), lood (alvarid – 6280*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), puiskarjamaad (9070); kaitsealust liiki kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), mida loodusdirektiiv nimetab II lisas, ja selle elupaiku; kaitsealuseid liike randtiir (*Sterna paradisaea*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*) ja vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), keda linnudirektiiv nimetab I lisas, ja nende elupaiku; ohustatud ja haruldasi liike kärbesõis (*Ophrys insectifera*), müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*), punajalg-tildrit (*Tringa totanus*) ja liivatüll (*Charadrius hiaticula*) ning nende elupaiku.

Kaitseala eesmärkides nimetatud loodusdirektiivi elupaigatüübid on alal määratud 2010. aastal Meeli Mesipuu ja 2012. aastal Kadri Tali läbiviidud inventuuride käigus.

Rannikulõukaid esineb alal esinduslikkusega B (väärtuslik) umbes 0,2 ha, püsitaimestuga kivirandasid esineb esinduslikkusega B (väärtuslik) umbes 6,8 ha, merele avatud pankrandasid esineb esinduslikkusega A (üliväärtuslik) umbes 1,5 ha, rannaniitusid esineb esinduslikkusega A (üliväärtuslik) umbes 11,3 ha, kadastikke esineb esinduslikkusega C (küllaltki väärtuslik) umbes 22,6 ha, kuivasid niitusid lubjarikkal mullal esineb esinduslikkusega B (väärtuslik) umbes 28 ha, loopealseid esineb esinduslikkusega A–B (üliväärtuslik kuni väärtuslik) umbes 38,2 ha, puiskarjamaid esineb esinduslikkusega B (väärtuslik) umbes 0,9 ha. Vanu loodusmetsi esineb alal esinduslikkusega A–B (üliväärtuslik kuni väärtuslik) umbes 59,7 ha ja vanu laialehiseid metsi esineb esinduslikkusega A (üliväärtuslik) umbes 3 ha. Tegemist on elupaigatüüpidega, mis mitmekesistavad kaitseala maastikku ja on elupaigaks mitmele kaitstavale liigile.

Maastikukaitsealal esineb II kaitsekategooria ja loodusdirektiivi II lisasse kuuluv taimeliik kaunis kuldking. 2013. aastal leidis liiki alal umbes 0,03 ha-l 78 isendit. II kaitsekategooria taimeliiki kärbesõit leidis 2013. aastal alal umbes 0,04 ha-l 15 isendit. II kaitsekategooria sõnajalgtaime müür-raunjalga leidis 2010. aastal alal umbes 0,1 ha-l 32 isendit.

Maastikukaitsealal pesitseb III kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lisasse kuuluv liik randtiir, keda 2012. aasta inventuuri käigus leidis alal 4 paari. III kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lisasse kuuluv liik võot-põõsalindu leiti 2012. aasta inventuuri käigus 2 paari, kuid liigile sobivaid elupaiku on palju. Samuti punaselg-õgijale sobivaid elupaikasid, keda leiti 1 paar ning liik on III kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lisasse kuuluv liik. III kaitsekategooria ja linnudirektiivi II lisasse kuuluvat liiki punajalg-tildrit leidis 2012. aasta inventuuri käigus alal 2 paari. III kaitsekategooria liiki liivatüllid leidis 2012. aasta inventuuri käigus alal 3 paari.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Kesselaiu maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime-, seene- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Seda nii kaitsealal juba esinevate kui ka võimalike uute elustikku lisanduvate liikide puhul.

Teadaolevatest II ja III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, on alal punane tolmpes (Cephalanthera rubra), lainjas põikkupar (Plagiothecium undulatum), suur käopõll (Listera ovata), hall käpp (Orchis militaris), rohekas käokeel (Platanthera chlorantha), tui-tähtpes (Scabiosa columbaria), pruunikas pesajuur (Neottia nidus-avis), tumepunane neiuvaip (Epipactis atrorubens) ja suitsupääsuke (Hirundo rustica).

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks Kesse panga ja saarel kasvava lookuusiku, looduslike ja poollooduslike koosluste ning liikide kaitse, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina maastikukaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega kaitsevööndi moodustamist ja vajaliku piirangu rakendamist (näiteks ehitamise reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid ning põhikaardile kantud maastikuobjekte, nagu teed, looduslik järsak, maaüksuste piirid ja rannajoon. Kohtades, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kesselaiu maastikukaitseala pindala on kehtiva määruse (Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskiri) järgi 179 ha, sellest 92,1 ha on piiranguvööndis ja 86,9 ha sihtkaitsevööndis.

Uue kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt on Kesselaiu maastikukaitseala pindala 175,1 ha. Kesselaiu sihtkaitsevööndi pindala on 81,7 ha ja Kesselaiu piiranguvööndi pindala on 93,4 ha. Kaitseala pindala vähenemine tuleneb rannajoone muutumisest. Samuti korrigeeriti natukene vööndite piire. Väike osa sihtkaitsevööndist jätkuvalt riigi omanduses oleval maal läks piiranguvööndisse, kuna tegemist on poolloodusliku kooslusega. Ka liideti kaks piiranguvööndit lahustükkidena üheks vööndiks. Kaitseala välispiir kulgeb mööda saare rannikujoont.

Kesselaiu maastikukaitseala pindalast moodustavad eramaad ligikaudu 41,4 ha (kogu ulatuses piiranguvööndis), jätkuvalt riigi omandis olevad maad ligikaudu 58,5 ha (sihtkaitsevööndis 12,3 ha, piiranguvööndis 46,2 ha), riigimaad ligikaudu 71,1 ha (71,09 ha sihtkaitsevööndis, 0,01 ha piiranguvööndis), munitsipaalmaad ligikaudu 4,1 ha (kogu ulatuses piiranguvööndis). Vööndite piiritlemisel on lähtutud kaitseväärtuste olemasolust ja ohutegurite vältimise võimalustest, mis tulenevad kaitsekorra. Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala tulenevalt kaitse-eesmärkidest kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest ühest sihtkaitsevööndist (Kesselaiu sihtkaitsevöönd) ja ühest piiranguvööndist (Kesselaiu piiranguvöönd).

Sihtkaitsevööndi koosseisu arvati kaitsealal asuvad elupaigatüübid: püsitaimestuga kivirannad, merele avatud pankrannad, rannaniidud, kuivad niidud lubjarikkal mullal, lood, kadastikud, vanad loodusemetsad ja vanad laialehised metsad.

Sihtkaitsevööndid on vajalikud looduslike ja poollooduslike koosluste, kaitsealuste liikide elupaikade ning lindude pesitsuspaikade säilitamiseks. Elupaikade säilitamise kaudu hoitakse ka tüüpilist maastikuilmet ja kaitstakse looduse mitmekesisust.

Loodusdirektiivi kõrge loodusväärtusega metsaelupaigatüübid on arvatud sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab muu hulgas reguleerida metsaraiet, mis on vajalik nende elupaikade soodsa seisundi tagamiseks.

Kesselaiu sihtkaitsevööndi piir kulgeb peamiselt mööda rannajoont ja maaüksuste piire. Vööndi lõunaosas kulgeb piir mööda maaüksuse Karjalasma metskond 64 (katastritunnus 47801:006:0141, jääb tervenisti vööndisse) piiri, kuni ristub täitmata pinnasteega, edasi mööda täitmata pinnasteed kuni loodusliku järsakuni ja sealt mööda järsakut kuni mereni.

Piiranguvööndi koosseisu arvati ala, kuhu jäävad peamiselt poollooduslikud kooslused ja rannikukooslused: püsitaimestuga kivirannad, merele avatud pankrannad, rannaniidud, kuivad niidud lubjarikkal mullal, lood, kadastikud ja puiskarjamaad.

Kesselaiu piiranguvööndi läänepoolse lahustüki edelapiir kulgeb mööda rannajoont ja ülejäänud piir mööda maaüksuste piire. Kesselaiu piiranguvööndi idapoolse lahustüki piir kulgeb enamuses mööda rannajoont, lõunaosas mööda maaüksuse Karjalasma metskond 64 (katastritunnus 47801:006:0141) piiri, kuni ristub täitmata pinnasteega, edasi mööda täitmata pinnasteed kuni loodusliku järsakuni ja sealt mööda järsakut kuni mereni.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ja eksperdi XXX 2015. aasta arvamust kaitseala tsoneeringu ning kaitsekorra kohta.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal olevate liikide ning poollooduslike ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kaitseala on tsoneeritud vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele üheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

Senise kaitseala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 5. mai 2004. a määrus nr 184 „Kesselaiu maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirjaga on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Inimeste liikumist ei ole piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ette valmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevustel, näiteks koosluste hooldustööde käigus, et põletada raiejäätmel ajal ja tingimustel, mis ei kahjusta loodusväärtusi. Lõkke tegemine väljaspool selleks ette nähtud kohta hävitab elustikku lokaalselt ja tegevusega kaasneb tulekahjuoht. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seaksid ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad jne). Kaitsealal on praegu kaks telkimisala ja lõkkekohta.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine v.a linnujaht. Linnujaht peab olema keelatud, sest Kesselaiu maastikukaitseala kuulub Natura 2000 võrgustiku linnualade hulka Väinamere linnuala koosseisus. Linnualadel ei tohiks linnujahti lubada, sest mereäärised linnualad on loodud valdavalt rändeaegse linnustiku kaitseks. Kesselaiul ei ole suurt linnujahi survet ja

huvi, kuid sellest hoolimata ei ole põhjendatud Natura linnualal rändeperioodil peatuvate lindude jaht. Ulukite jaht on lubatud, et vajadusel vähendada nt metssigade arvukust saarel.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga sõitmine on lubatud teedel ja radadel. Väljaspool teed sõitmine ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning metsamajandus- ja põllumajandustöödel. Kaitse-eeskirjaga lubatud tegevuste alla käib ka kütitud suurulukite, nagu põder, hirv, metssiga, maastikusõidukiga transportimine, kui see on võimalik pinnast kahjustamata. Sõidukiga sõitmise lubamine ainult teedel on õigustatud, sest sõitmine väljaspool teid võib põhjustada kaitsealuste taimeliikide tallamist, kaitsealuste elupaigatüüpide pinnase ja taimestiku kahjustamist või linnuliikide häirimist.

Kaitsealal on lubatud kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine ettevalmistatud kohas ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekuta väljaspool selleks ettenähtud kohta pole lubatud, et vältida elustiku häirimist juhuslikes kohtades. Kaitsealal on olemas matkarada, infotahvlid, telkimisplatsid.

Reguleeritud ei ole sõitmist veealal, sest kaitsealal puuduvad suuremad veekogud. Samuti ei ole kaitse-eeskirjas reguleeritud kalapüüki ja pilliroo varumist, kuna kalastamiseks kasutatavad veekogud kaitsealal puuduvad ning kaitsealal ei leidu pilliroo esinemisalasid.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet; koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoimingud; kehtestada detail- ja üldplaneeringut; anda projekteerimistingimusi; lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda; rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba või ehitusluba või esitada ehitusteatist; jahiulukeid lisasööta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Kesselaiu sihtkaitsevöönd.

Kesselaiu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduslike ja poollooduslike koosluste, kaitstavate liikide ning nende elupaikade kaitse ning koosluste mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine. Vööndis on peamiseks kaitseväärtuseks vanad loodusmetsad ja vanad laialehised metsad.

Nende eesmärkide saavutamist on võimalik tagada kõige paremini sihtkaitsevööndi kaitsekorraga.

Loodusdirektiivi kõrge loodusväärtusega metsaelupaigatüübid on arvatud sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab muu hulgas reguleerida metsaraiet, mis on vajalik nende elupaikade soodsa seisundi tagamiseks.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus; koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile; poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikud hooldus- ja taastamistööd; tehnovõrgu rajatise rajamine; tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks, kusjuures kaitseala tarbeks on lubatud ehitisi püstitada ka ehituskeeluvööndis; olemasolevate ehitiste hooldustööd; adru varumine. Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks võib tekkida vajadus võsaraieks näiteks käpaliste elupaikades. Raieviisi, tehnoloogia ja puistu koosseisu nõuete kooskõlastamine kaitseala valitsejaga tagab kontrolli elupaikade soodsa seisundi säilitamiseks. Raiet ei lubata teha lindude pesitsusperioodil. Kaitseala valitseja nõusolekul ja temaga kooskõlastatud kohas ja ajal on lubatud adru varumine. Nii saab varumist lubada väljaspool lindude pesitsusaega. Lubatud on olemasolevate ehitiste hooldustööd. Lubatud tööde hulka kuuluvad olemasolevate hoonete, teede ja muude ehitiste hooldustööd. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi tööde tegemise viisile ja ajale lähtuvalt kaitstavate elupaigatüüpide ja liikide vajadusest. Kaitse-eeskirjaga keelatakse küll uute ehitiste püstitamine (uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsaelupaikade kahjustamist), kuid erandina on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndites lubatud tehnovõrgu rajatise rajamine ja tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks, sealhulgas ehituskeeluvööndisse. Kaitseala tarbeks vajalike ehitiste alla kuuluvad eelkõige laudad, varjualused ja muud kaitseala poollooduslikel kooslustel karjatatavate kariloomade tarbeks vajalikud ehitised, hooldustehnika liikumiseks vajalikud rajatised (sh purded, truubid), koosluste ja liikide elupaikade taastamiseks vajalikud rajatised ning loodushariduse edendamiseks vajalikud rajatised ja väikehooned (sh laudteed, vaatlustornid, kuivkäimlad). Uusi ehitisi on lubatud rajada, kui selle tulemusel ei kahjustata kaitsealuste liikide elupaiku või kaitstavate elupaigatüüpide seisundit.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud (kooskõlas määrusega sätestatud erisustega) majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, st tegevused, mis ei lähtu sihtkaitsevööndi kaitse eesmärkidest, kuna selle käigus võivad hävida metsa- ja niidukooslused ning kaitsealused taime- ja loomaliigid, mille säilitamine on sätestatud kaitse-eesmärgina. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

2.5.4.4. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitsealal poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine või raadamine. Vajalikke tegevusi korraldab kaitseala valitseja. Poollooduslike koosluste hooldamine on vajalik tegevus, kuna hooldamata kooslused (peamiselt erinevad niidutüübid) võsastuvad ning poollooduslike kooslusi hooldamata pole võimalik täita kohustust tagada kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpide soodne seisund. Kesselaiu maastikukaitseala sihtkaitsevööndites olevate keskkonnaregistrisse kantud poollooduslike koosluste pindala on ligikaudu 17 ha. Eelnimetatud tegevuste täpsemad mahud on planeeritud 2015. aastal valminud kaitsekorralduskava käigus.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse, kaitstavate liikide ja nende elupaikade kaitse ning maastikuilme säilitamine.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Kaitseala piiranguvööndis on majandustegevus lubatud, kusjuures tuleb arvestada looduskaitseseaduses ning kaitse-eeskirjas kehtestatud tingimusi. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, kusjuures kaitseala tarbeks on lubatud ehitisi püstitada ka ehituskeeluvööndis. Seda võimaldab looduskaitseseaduse § 38 lõige 7, mis reguleerib ehituskeeluvööndi korra erisusi. Kaitseala tarbeks võib osutada vajalikuks mõne ehitise (vaatetorni, infotahvli jms) paigaldamine ehituskeeluvööndisse, mistõttu eeskirjaga seda lubatakse. Kaitseala valitseja lähtub nõusoleku andmisel inventeeritud loodusväärtuste asukohast ning ehitamine on võimalik üksnes kohas, kus pole inventeeritud kaitsealuste liikide elupaiku ega kaitsealuseid elupaigatüüpe, mida ehitustegevus võib kahjustada. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine, näiteks loodusliku veerežiimi taastamiseks, veekogude puhastamiseks ja nende looduslikkuse suurendamiseks.

2.5.5.2. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vähendab kaitseala bioloogilist mitmekesisust ja maastikuilmet. Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Nende tegevuste lubamine pole võimalik, ilma et see kahjustaks kaitsealal esinevaid ja kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpe ning kaitstavate liikide elupaiku ja kasvukohtasid. Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Veerežiimi muutmine kahjustab elupaigatüüpide soodsat seisundit ja põhjustab muutusi koosluste liigikoosseisus. Kuna igal talvel ei külmu pinnas piisavalt ära, siis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab. Kaitseala valitsejal on seega võimalik tulenevalt konkreetsetest oludest hinnata, kas puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on võimalik, ilma et kaitseala loodusväärtused saaksid kahjustatud.

2.5.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Kaitsealal poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine või raadamine. Vajalikke tegevusi korraldab kaitseala valitseja. Poollooduslike koosluste hooldamine on vajalik tegevus, kuna hooldamata kooslused (peamiselt erinevad niidutüübid) võsastuvad ning poollooduslikke kooslusi hooldamata pole võimalik täita kohustust tagada kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpide soodne seisund. Kesselaiu maastikukaitseala piiranguvööndis esinevate keskkonnaregistrisse kantud poollooduslike koosluste pindala on ligikaudu 80 ha. Eelnimetatud tegevuste täpsemad mahud on kavandatud 2015. a valminud kaitsekorralduskava raames.

3. Menetluse kirjeldus

Lisatakse pärast avalikku väljapanekut.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50);
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktile 66 on Natura 2000 võrgustiku linnualaks esitatud Väinamere linnuala ja punkti 2 alapunktile 517 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Väinamere loodusala, mis hõlmab Kesselaiu maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Kesselaiu maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Väinamere loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. aasta otsusega 2009/94/EÜ, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009 lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsembri 2014. a rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade kaheksas ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all, ELT L 18, 23.01.2015, lk 485–695).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Kesselaiu maastikukaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks linnudirektiivi I ja II lisas nimetatud linnuliikide kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Väinamere loodusala piire ning luua eraldi Kesselaiu loodusala. Kesselaiu loodusala eesmärkidesse tuleb lisada loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübid rannikulõukad (1150*)³, püsitaimestuga kivirannad (1220), merele avatud pankrannad (1230), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), lood (alvarid – 6280*), vanad looduspõõsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), puiskarjamaad (9070) ning II lisas nimetatud liik kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Kaitseala piiride ja kaitsekorra muutmine ning kaitse-eesmärkide täiendamine aitab kaasa väärtuslike poollooduslike ja looduslike koosluste ning ohustatud ja haruldaste liikide säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue määruse kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad

eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Kesselaiu maastikukaitsealaga hõlmata ala on juba tervenisti riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksu laekumises toimuvaid muutusi kirjeldatakse pärast avalikustamist.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kriteeriumid, mille järgi kaitstavat loodusobjekti sisaldavat kinnisasja omandatakse, on sätestatud Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a määruses nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused” (edaspidi *kord*). Korra § 3 lõike 1 kohaselt omandab riik kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamise eesmärgil kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab ning mis asub kogu ulatuses kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas või sisaldab kaitstavat looduse üksikobjekti. Korra § 3¹ lõiked 2 ja 3 sätestavad juhud, kui kaitseala sihtkaitsevööndis ja piiranguvööndis on kaitsekorra tõttu kinnisasja sihtotstarbeline kasutamine oluliselt piiratud. Eramaad, kus ala kaitsekord piirab oluliselt kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist (metsamaa), sihtkaitsevööndisse ei lisandu. Seega lisakulutusi riigil ei kaasne. Kuna kaitseala ei laiendata ja poollooduslikke kooslusi alale ei lisandu, siis puuduvad riigil lisakulutused toetuste maksmiseks.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule antakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Erametsaomanikel on võimalus taotleda Natura alal paikneva metsaala majandamisel saamata jäänud tulu kompensatsiooni. Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse, taotleja omandis oleva metsaala kohta, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ja on kantud metsaalana keskkonnaregistrisse. Sellist metsamaad eramaadele ei jää ja seega lisakulutusi riigil ei kaasne.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega

vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister

Lisa 4. Kesselaiu maastikukaitseala fotod.

Kesse pank.

Kalevipoja tool, vaade Kesse pangalt.

Kitsas rannaniit saare edelaservas.

Rannaniit saare kaguservas.

Rannaniitusid ja teisi poollooduslikke kooslusi hooldatakse veiste ja lammastega.

Rannik saare idaservas. Madala veeseisuga paljanduvad liiva- ja mudarannad.

Kinnikasvanud kadastikest taastatakse mitmekesiseid niidukooslusi.

Poollooduslike koosluste taastamistööd 2015.aasta augustis.

Kuiv niit lubjarikkal mullal saare edelaservas, mille servas kasvab vana loodusmets.

Saare põhjaosas kasvavad looniidud on enamuses kinni kasvanud.

Vaade saare põhjaosa kinnikasvavatele looniitudele, kus oleks vajalik elupaikade taastamistöö.

Saare lõunarannikul on kitsas rannaniit, mille servast algab vana loodusmets 9010*.

Saare lõuna- ja lääneosas kasvab 130-140 aasta vanune kuusik, mis on ühtlasi vana loodusmets 9010*. Juurepessust tingituna on kuusikus surnud ja lamapuitu, mis on suurendab elustiku mitmekesisust. Negatiivne mõju on karjatamisel, sest veised on saarel vabapidamisel.

Samblarikas vana kuusik saare lõunaosas.

Vana kiviaed metsas, saare lõunaosa.

Vanad kiviaiad Kesse külas.